

Брюксел, 11.1.2018г.
COM(2018) 2 final

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

**Междинна оценка на „Хоризонт 2020“: постигане на максимално въздействие от
научните изследвания и иновациите в ЕС**

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Научните изследвания и иновациите (НИИ) играят решаваща роля за поддържане на социално-икономическия модел и съответните ценности на Европа, както и на нейната конкурентоспособност в глобален план. Все по-често това е факт в един бързо променящ се свят, в който нашият успех зависи все повече от създаването на знания и незабавното им превръщане в иновации, а не толкова от експлоатацията на природните ресурси или намаляването на работните заплати. Устойчивият растеж в бъдеще е възможен само ако инвестираме в НИИ днес.

„Хоризонт 2020“ — рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации (2014 — 2020 г.) — е ключов актив на ЕС за постигането на тази цел. Тя е насочена към стимулиране на икономическия растеж и създаване на работни места чрез съчетание на научните изследвания и иновациите, насърчаване на високите постижения в научната област и водещите позиции в промишлеността и справяне с обществените предизвикателства.

В съответствие с „Насоките за по-добро регулиране“¹ службите на Комисията проведоха цялостна междинна оценка на напредъка по програмата през първите три години от нейното изпълнение². Заинтересованите страни откликнаха много активно на обществената консултация във връзка с междинната оценка: отговориха над 3500 души и бяха изготвени над 300 документа за изразяване на позиция.

Три допълнителни самостоятелни междинни оценки обхванаха Европейския институт за иновации и технологии (ЕИТ)³, партньорствата в рамките на публичния сектор (ППС), създадени по силата на член 185⁴ от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС), и публично-частните партньорства (ПЧП, осъществявани чрез съвместни предприятия), учредени съгласно член 187⁵ от ДФЕС. Отделни групи от независими експерти също извършиха един междинен преглед на деветте договорни публично-частни партньорства⁶ и един на преките дейности на Съвместния изследователски център⁷.

Междинната оценка осигури фактологичната база за доклада и препоръките за бъдещето⁸ на независимата Група на високо равнище за постигането на

¹ https://ec.europa.eu/info/files/better-regulation-guidelines_bg

² SWD(2017) 220 In-depth interim evaluation of Horizon 2020 („Задълбочена междинна оценка на „Хоризонт 2020“).

³ SWD(2017) 352 final.

⁴ SWD(2017) 340 final.

⁵ SWD(2017) 339 final.

⁶ <https://publications.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/6de81abe-a71c-11e7-837e-01aa75ed71a1>

⁷ http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC107957/jrc_implementation_review_web_final.pdf

⁸ „LAB — FAB — APP — Investing in the European future we want“ („Изследвания — производство — приложение — Инвестиране в желаното от нас европейско бъдеще“), доклад на независимата Група на високо равнище за постигането на максимално въздействие от програмите на ЕС за научни изследвания и иновации, 3 юли 2017 г.

максимално въздействие от програмите на ЕС за НИИ под председателството на Паскал Лами (наричана по-нататък „Групата на високо равнище „Лами“).

Съгласно изискването на член 32 от Регламента за установяване на „Хоризонт 2020“⁹ целта на настоящото съобщение е да се привлече вниманието на институциите на ЕС върху основните констатации (раздел 2) и поуките от общата оценка (раздел 3). В Съобщението се предвиждат възможните подобрения и насоки за бъдещето, в т.ч. първите реакции на препоръките от Групата на високо равнище „Лами“ за постигането на максимално въздействие.

2. Основни констатации от междинната оценка на „Хоризонт 2020“

Другите институции на ЕС: Европейският парламент (ЕП)¹⁰, Европейският икономически и социален комитет (ЕИСК)¹¹, Комитетът на регионите (КР)¹² и наскоро Съветът по конкурентоспособност, под формата на заключения на Съвета¹³ от 1 декември 2017 г., подкрепиха констатациите в междинната оценка. Освен това държавите членки приеха становище чрез Комитета за европейското научноизследователско пространство и иновациите (ERAC)¹⁴. Общото мнение е, че изпълнението на „Хоризонт 2020“ до голяма степен е успешно.

„Хоризонт 2020“ е привлекателна програма с важно значение. Участниците са от най-добрите институции и предприятия във и извън Европа, обхващащи широк спектър от дисциплини. Заинтересованите страни изразяват сериозно задоволство от програмата, както показва трайният интерес, проявяван към нейните конкурси, осигуряващи съревнование между силни кандидати. **Над половината участници в „Хоризонт 2020“ са нови в сравнение с предишната Седма рамкова програма (РП 7).** Увеличило се е участието на представители на промишлеността, като 23,9 % от бюджета за промишлени и базови технологии и обществени предизвикателства се падат на МСП — доста над целта от 20 %. „Хоризонт 2020“ демонстрира гъвкавост, когато трябва да се отговори на променящите се политически приоритети като миграцията и на критични ситуации като епидемиите от ебола и зика.

Програмата предлага единствени по рода си възможности за сътрудничество и работа в мрежа. Една от всеки пет научни публикации в рамките на „Хоризонт 2020“ е резултат от сътрудничеството между академичния и частния сектор. По „Хоризонт 2020“ са направени повече интердисциплинарни публикации, отколкото по РП 7. Договорните ПЧП, обединяващи частния сектор и Комисията при съвместното определяне на програмите в областта на научните изследвания и

⁹ Регламент (ЕС) № 1291/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 г.

¹⁰ Резолюция на ЕП Т8-0253/2017 относно оценката на изпълнението на програма „Хоризонт 2020“ с оглед на междинната ѝ оценка и предложението за Деветата рамкова програма.

¹¹ Информационен доклад на ЕИСК INT/807, „Програма „Хоризонт 2020“ (оценка)“.

¹² Становище на КР SEDEC-VI/026, „Местното и регионалното измерение на „Хоризонт 2020“ и новата рамкова програма за научни изследвания и иновации“.

¹³ От междинната оценка на „Хоризонт 2020“ към Деветата рамкова програма — Заключение на Съвета (приети на 1.12.2017 г.) <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15320-2017-INIT/bg/pdf>

¹⁴ ERAC 1207/17, ERAC Opinion on the Interim Evaluation of Horizon 2020 and preparations for the next Framework Programme („Становище на ERAC относно междинната оценка на „Хоризонт 2020“ и подготовката за следващата рамкова програма“).

иновациите, привнесоха добавена стойност, като засилиха междусекторното сътрудничество и насърчиха иновациите.

„Хоризонт 2020“ е в състояние да окаже значителен принос за създаването на работни места и растеж. Въпреки че програмата представлява под 10 % от общите публични разходи за научноизследователска и развойна дейност в ЕС, прогнозите чрез макроикономически модели показват, че нейното социално-икономическо въздействие до 2030 г. ще бъде от порядъка на 600 милиарда евро и 179 000 работни места¹⁵. Освен това чрез акцента, който се поставя в програмата върху високите постижения в научната област, водещите позиции в промишлеността и справянето с обществените предизвикателства, тя спомага за постигане на целите на политиките на ЕС¹⁶.

Високите постижения — най-същественният основен принцип — гарантират качество. Определянето на високите постижения като основен критерий при разпределението на финансовите средства спомогна за това първите научни публикации в рамките на „Хоризонт 2020“ да бъдат цитирани два пъти по-често в сравнение със средния брой научни цитирания в света. Създадените посредством програмата патенти са с по-високо качество и повишена потенциална търговска стойност от подобни патенти, създадени на други места. До момента по „Хоризонт 2020“ е оказана подкрепа на 17 носители на Нобеловата награда.

Ускореното опростяване даде своите плодове. Въведените широкомащабни мерки за опростяване (напр. единният набор от правила, електронното подписване на споразуменията за отпускане на безвъзмездни средства, порталът на участниците като единствено място за взаимодействие с тях, единната ставка на възстановяване на разходите, фиксираната ставка за непреките разходи) намалиха съществено административната тежест и разходите, като доведоха до значително съкращаване на времето за отпускане на средствата (със 110 дни по-бързо, отколкото при РП 7). Заинтересованите страни оценяват опростения модел на финансиране, който не е намалил равнището на съфинансиране от страна на бенефициерите.

„Хоризонт 2020“ показва несъмнена добавена стойност от ЕС. Програмата води до икономии от мащаба, обхвата и бързината в сравнение с подкрепата за НИИ на национално и регионално равнище и по такъв начин повишава привлекателността на ЕС като място за научни изследвания и иновации. Допълнителният ѝ характер (т.е. обстоятелството, че не измества националното финансиране¹⁷) е много ясно изразен. Частите от програмата, предназначени за единични бенефициери, като например инструмента за МСП, Европейския научноизследователски съвет (ЕНС) и действията „Мария Склодовска-Кюри“, носят добавена стойност от ЕС посредством съревнованието на общоевропейско равнище и структуриращото влияние, което оказват върху националните системи за НИИ.

¹⁵ SWD(2017) 220 In-depth interim evaluation of Horizon 2020 („Задълбочена междинна оценка на „Хоризонт 2020“), раздел 8.4, стр. 141 и 144.

¹⁶ Въпреки това все още не са постигнати целевите стойности на разходите в областта на устойчивото развитие и изменението на климата, поради което в заключителната работна програма бяха заложили по-интензивни усилия.

¹⁷ SWD(2017) 220 In-depth interim evaluation of Horizon 2020 („Задълбочена междинна оценка на „Хоризонт 2020“), раздел 8.2.2.3, стр. 114.

„Хоризонт 2020“ осигурява добро съотношение между качество и цена. Административните общи разходи на „Хоризонт 2020“ са по-ниски, отколкото тези на РП 7, благодарение на масовото делегиране на изпълнението на програмата на специализирани изпълнителни агенции и хармонизираното изпълнение чрез Общия център за подкрепа към програмата. Административните разходи са под целта от 5 %. Особено ниски са те при изпълнителните агенции и Европейския институт за иновации и технологии (ЕИТ).

Оценките на подкрепяните по линия на „Хоризонт 2020“ инициативи за партньорство показват колко са ефективни те при привличането на значително допълнително частно и публично финансиране и при съгласуването на приоритетите в сферата на НИИ в цяла Европа.

Според заключението от междинната оценка на ЕИТ Институтът допринася за преодоляване на структурните слабости във връзка със способността на ЕС за иновации. Общностите на знание и иновации (ОЗИ) към ЕИТ носят добавена стойност от ЕС чрез стимулиране на тесни и ефективни връзки между сферите на образованието, научните изследвания и иновациите на фона на един разнообразен комплекс от глобални предизвикателства. ЕИТ е платформата, където ще се създават и развиват ОЗИ, чиито образователни програми съчетават технически познания с образование в областта на предприемачеството и иновациите, пряк достъп до предприятията и международна мобилност.

По отношение на **партньорствата в рамките на публичния сектор по член 185**, като например Eurostars 2 и Съвместната научноизследователска и развойна програма за Балтийско море (BONUS), между лицата, финансиращи научни изследвания, и правителствата са създадени дългосрочни партньорства и мрежи за НИИ и така тези партньорства оказват принос към европейското научноизследователско пространство (ЕИП). Те мобилизират значителни инвестиции в транснационални научноизследователски проекти във важни области на политиката, с все по-глобален обхват на действията. Основната сила на всички **публично-частни партньорства по член 187**, като например „Чисто небе 2“ и „Биотехнологични производства“, е тяхната способност да ангажират и привличат стратегически партньори от сферата на промишлеността в приоритетни за Съюза области на действие, отвъд териториалните граници и стопанските отрасли, както и техният пряк принос за конкурентоспособността и целите на политиките на ЕС. Те свързват дейности в рамките на целия иновационен цикъл и спомагат за преодоляване на фрагментацията в съответните си отрасли чрез създаването на дълготрайни предконкурентни мрежи за сътрудничество, обединяващи заинтересовани страни, които преди това не са имали взаимоотношения. Установено бе, че **договорните ПЧП**, като например „Фабрики на бъдещето“ и „Енергийно ефективни сгради“, в общи линии са постигнали поставените пред тях цели благодарение на своята гъвкавост, на ефикасното си управление, на това, че в рамките на стратегии на равнището на ЕС обединяват важни партньори от промишлеността, както и благодарение на взаимното разбиране на постигнатите по отрасли резултати и високата степен на прозрачност и откритост при участието, включително на МСП.

3. ИЗВЛЕЧЕНИ ПОУКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА МАКСИМАЛНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА БЪДЕЩИТЕ РАМКОВИ ПРОГРАМИ

Основната цел на цялостната междинна оценка бе да се извлекат поуки за бъдещето въз основа на анализ на силните и слабите страни. Тези поуки ще помогнат да се подобри изпълнението на „Хоризонт 2020“ през трите последни години (2018 — 2020 г.) и на инициативите по членове 185 и 187, както и разгръщането на ЕИТ.

Извършената комбинирана оценка осигурява също така дългосрочни поуки¹⁸, които ще послужат като основа за следващата рамкова програма за периода след 2020 г. В рамките на заключителната работна програма по „Хоризонт 2020“ за периода 2018 — 2020 г. вече се изпитват някои от решенията, създадени с цел да се приложат в по-дългосрочен план усвоените поуки, в т.ч. пилотната фаза на бъдещ Европейски съвет по иновациите (ЕСИ) и използването в някои области на сумарни плащания като алтернатива на възстановяването на разходи.

Следва обобщение на основните поуки и на областите, нуждаещи се от подобрения.

3.1. По-амбициозни инвестиции

Констатирано е, че „Хоризонт 2020“ е недофинансирана — нарасналата привлекателност на програмата и неизменната ѝ значимост доведе до мащабно превишение на търсенето над предлагането (с успеваемост от едва 11,6 % спрямо 18,5 % за РП 7). Допълнителни 62,4 милиарда евро ще са необходими, за да се финансират всички независимо оценени предложения, преминали строгия праг за качество. За обещаващия потенциал за НИИ в Европа това недофинансиране представлява алтернативен разход, а за кандидатите (изразходвали по оценка 636 милиона евро на година за изготвяне на предложенията¹⁹) — разхищение на ресурси.

В отговор по повод на междинната оценка на „Хоризонт 2020“ Европейският парламент, подкрепен от Комитета на регионите, призовава също така ЕС, наред с останалото, да избягва допълнителни съкращения в бюджета на „Хоризонт 2020“ и да подсури следващата програма с най-малко 120 милиарда евро. ERAC призовава за съразмерност на бюджета и амбициите. Също така в заключенията на Съвета се изтъква необходимостта да се даде приоритет на НИИ във всички имащи отношение политики на ЕС и да се предоставят значителни средства за бъдещата програма.

Групата на високо равнище „Лами“ препоръчва да се даде предимство на НИИ и за тях да се предвидят повече средства в бюджета на ЕС и в бюджетите на държавите членки. Групата смята, че удвояването на бюджета на програмата след 2020 г. е най-добрата инвестиция, която ЕС може да направи, за да приведе инвестициите в съответствие с тези на основните си конкуренти и да реализира пропилявания в

¹⁸ SWD(2017) 220 In-depth interim evaluation of Horizon 2020 („Задълбочена междинна оценка на „Хоризонт 2020“), раздел 12, стр. 186.

¹⁹ SWD(2017) 220 In-depth interim evaluation of Horizon 2020 („Задълбочена междинна оценка на „Хоризонт 2020“), раздел 7.3.2, стр. 60.

момента потенциал на неполучилите финансиране висококачествени предложения (т.е. да се цели финансиране на поне 30 % от висококачествените предложения).

Комисията отбелязва призива на Групата на високо равнище и на другите институции на ЕС за повече инвестиции в НИИ чрез бъдещата рамкова програма с оглед на силните страни на настоящата програма и добавената стойност от ЕС. Финансирането на НИИ от ЕС следва да бъде съчетано с амбициозно национално и регионално финансиране, за да се постигне целта за инвестиции в НИРД в размер на 3 % от БВП на ЕС.

3.2. По-нататъшно опростяване

В областта на опростяването „Хоризонт 2020“ постигна значителен напредък в сравнение с РП 7, но това е едно постоянно продължаващо начинание, нуждаещо се от непрекъснати подобрения.

Институциите на ЕС отбелязват и оценяват постигнатия значителен напредък в опростяването, като същевременно подчертават необходимостта то да продължи. ЕИСК го вижда като начин да се разшири кръгът от кандидати, а ERAC смята, че постоянното опростяване е начин да се създадат инструменти и правила, които да бъдат още по-лесни за ползване.

Амбицията на Групата на високо равнище „Лами“ е ЕС да стане най-привлекателният вложител в НИИ в света (препоръка № 7: „По-нататъшно опростяване“). Това означава да се даде решително предимство на въздействието за сметка на процеса, напр. чрез свеждане до минимум на документацията и осигуряване на повече гъвкавост по отношение на конкурсите (включително във връзка с избора на инструмент и разчета на разходите), както и чрез адаптирането на самите обединения за НИИ към променящите се тенденции и новите възможности. Групата предлага да се претегли намаляването на задълженията за отчитане спрямо използването на непрекъснати данни в реално време относно въздействието на проектите.

Комисията продължава кампанията по опростяване, включително чрез пилотни действия в рамките на последната работна програма по „Хоризонт 2020“. В съответствие с опита от тези пилотни проекти Комисията ще продължи с опростяването и занапред, за да подкрепи постигането на по-бързи иновационни цикли и по-ниска административна тежест. За целта Комисията ще проучи следните възможности: да се опрости настоящата система за възстановяване на действителните разходи; да се увеличи приеждането на обичайните счетоводни практики; да се увеличи използването на финансиране на проектите чрез сумарни плащания срещу изпълнение на дейности, както и други опростени форми на финансиране; да се намали тежестта при изготвянето и подаването на предложенията; да се намали времето за отпускане на средствата; да се подобри обратната информация, предоставяна на кандидатите.

3.3. Подкрепа за авангардните иновации

Благодарение отчасти на рамковите програми на ЕС Европа е водеща научна сила в глобален мащаб. За сметка на това постиженията ѝ в областта на иновациите не са на същото равнище. В междинната оценка на „Хоризонт 2020“ е установен известен потенциал за подкрепа на авангардните иновации, създаващи пазари, но

се прави заключението, че тази подкрепа трябва да бъде съществено засилена — например само сравнително малък брой дружества, получаващи безвъзмездни средства, се възползват от финансовите инструменти по линия на „Хоризонт 2020“²⁰. Това може да попречи на младите иновационни дружества да се разрастват до европейско и международно равнище.

Също така Европейският парламент подчертава значението на подкрепата за иновациите като цяло, и в частност на революционните иновации и мащабното разрастване, а в заключенията на Съвета се изтъква, че е важно да се подкрепя цялата верига на стойността на иновациите, включително високорисковите революционни технологии, като евентуалният бъдещ ЕСИ следва да подкрепя авангардните иновации и разрастването на иновативните предприятия. Становището на Комитета на регионите и това на ERAC също акцентират върху този въпрос.

Групата на високо равнище „Лами“ препоръчва да се подкрепят иновациите (напр. технологичните, социалните, в сферата на моделите на стопанската дейност) във всички области на политиката на ЕС. Това ще създаде по-специално обща нормативна уредба, която да насърчава предприемачеството, да повишава конкурентоспособността на европейската промишленост на световния пазар и да засилва нейните водещи позиции в рамките на текущата промишлена революция (препоръка № 2: „Изграждане на истинска политика на ЕС в областта на иновациите, създаваща бъдещи пазари“). Групата „Лами“ предлага да се насърчава и инвестира в новаторски идеи с потенциал за бързо разрастване чрез Европейски съвет по иновациите (ЕСИ), който да разполага с правомощия да инвестира в предприемачи и предприятия — независимо от размера им, отрасъла или степента на зрялост — с рискови иновации с потенциал за бързо разрастване, намиращи се на кръстопътя на различни технологии и дисциплини. Групата препоръчва също така (препоръка № 4: „Проектиране на програмата на ЕС за НИИ за по-голямо въздействие“) ЕСИ да разработи нови процедури за оценяване и подбор на предложенията с цел по-добро откриване на високорисковите проекти с висока възвращаемост, да въведе повече гъвкавост при управлението на безвъзмездните средства (решения, редуващи ограничаване и стимулиране) и да проявява търпимост към неуспеха.

Комисията признава нарастващото значение на иновациите, създаващи пазари²¹, и ще обмисли начини как и занапред да ги подпомага при бъдещото надграждане върху текущите действия в областта на цифровия единен пазар, енергийния съюз и съюза на капиталовите пазари. Равнището на рисковите инвестиции в Европа е една пета от това в САЩ. Новото поколение предприятия в областта на икономиката на сътрудничеството и цифровата икономика са основно от САЩ и Азия. Комисията вече предприе действия за изграждане на промишлена политика, за цифровизиране на промишлеността в ЕС и за развиване на икономиката на сътрудничеството²².

²⁰ SWD(2017) 220 In-depth interim evaluation of Horizon 2020 („Задълбочена междинна оценка на „Хоризонт 2020“), раздел 8.2.2.3, стр. 111 и раздел 8.2.3.3, стр. 123.

²¹ SWD(2017) 220 In-depth interim evaluation of Horizon 2020 („Задълбочена междинна оценка на „Хоризонт 2020“), раздел 8.2.2.3, стр. 111 и раздел 8.2.3.3, стр. 123.

„Обновена стратегия на ЕС за индустриалната политика“, вж. COM(2017) 479.

Като се опира на настоящите постижения в областта на подпомагането на иновациите чрез инструмента за МСП, съвместни проекти и публично-частни партньорства, по бъдещата рамкова програма следва да се оказва подкрепа по-бързо и по по-гъвкав начин. Чрез нея следва да се използва взаимната допълняемост на безвъзмездните средства и финансовите инструменти, за да се привличат млади и бързо растящи иновативни предприятия и да се допринася за разрастването им до международно и европейско равнище, да се подобрява внедряването на пазара на резултатите от НИИ и да се ускорява разпространението на иновациите. Европа следва да се стреми да заеме челните позиции в областта на иновациите, създаващи пазари. За целта в рамките на последната работна програма по „Хоризонт 2020“ се поставя началото на първата пилотна фаза на един бъдещ Европейски съвет по иновациите. Придобитият от тази първа фаза опит, със стратегическата подкрепа на наскоро създадената Група на високо равнище на новаторите²³, ще осигури основа за по-нататъшното вземане на решения във връзка с един цялостно завършен ЕСИ.

3.4. Оказване на повече въздействие чрез ориентиране към мисии и участие на гражданите

Междинната оценка сочи нуждата от по-голямо въздействие и достигане до гражданите²⁴. Това е важно не само за по-успешно разгласяване на приноса на НИИ за решаването на обществените и технологичните предизвикателства; участието на гражданите, клиентите и крайните потребители при определянето на работния план на програмата (съвместно разработване) и при нейното изпълнение (съвместно създаване) води до повече иновации чрез стимулиране на иновациите, ориентирани към потребителя, и на търсенето на иновативни решения. Това ще отговори и на възможността в бъдеще да се възприеме подход, по-съсредоточен върху въздействието и ориентиран към мисии²⁵. Работните програми по „Хоризонт 2020“ вече подготвят почвата за ориентираност към мисии чрез използване на целевите области като преходен етап.

Всички институции на ЕС подчертават колко е важно по-същественото участие на гражданите и постигането на максимално въздействие на рамковата програма. Комитетът на регионите особено категорично насърчава приемането на нов основан на мисиите допълнителен подход. ERAC, както и Съветът в своите заключения посочват необходимостта от по-добро и трайно достигане до обществото и призовават да бъде проучен подход, ориентиран към мисиите.

Групата на високо равнище „Лами“ задълбочава този анализ в редица от своите препоръки. Тя предлага да се определят мисиите в областта на НИИ с потенциал за преобразувания, които мобилизират множество участници и инвеститори за тяхното осъществяване, включително чрез възлагане на обществени поръчки за иновативни решения (препоръка № 5: „Възприемане на ориентиран към мисии и съсредоточен върху въздействието подход за преодоляване на глобалните предизвикателства“). COM(2017) 572 Групата „Лами“ изтъква целите за устойчиво развитие (ЦУР) на ООН като референтна рамка в глобален план за определянето на

²³ <https://ec.europa.eu/research/eic/index.cfm?pg=hlg>

²⁴ Това подкрепя в препоръката си „Да се доближи науката до гражданите“ и експертната група на високо равнище, извършила последващата оценка на РП 7; COM(2016) 5 final.

²⁵ Пак там, препоръката „Да се постави ударението върху най-важните предизвикателства и възможности в световен план“; COM(2016) 5 final.

тези мисии. Тя се застъпва за участието на обществеността при определянето на мисиите и за повече гражданска наука (препоръка № 8: „Мобилизиране и участие на гражданите“). Групата привежда доводи в полза на по-ефективно налагане на „запазената марка“ на НИИ в ЕС, напр. чрез по-широко разгласяване на резултатите и въздействието (препоръка № 11: „Обхващане и по-успешно разгласяване на въздействието“). С цел насърчаване на иновациите в доклада „Лами“ се препоръчва отрасловите политики да се обвържат изцяло с определянето на политиката в областта на иновациите. Пак там се отдава голямо значение на това двигател на програмата да бъдат целите и въздействието, а не инструментите, и тя да разполага с прецизна система за оценка на предложенията и по-голяма гъвкавост (препоръка № 4: „Проектиране на програмата на ЕС за НИИ за по-голямо въздействие“).

В заключителната работна програма по „Хоризонт 2020“ Комисията вече възприема някои от извлечените поуки по отношение на въздействието и достигането до гражданите (напр. чрез по-ясни декларации за въздействието и засилено разпространяване и използване на резултатите от научните изследвания). Още от самото начало бъдещата програма следва да бъде изградена въз основа на ясна логика на намесата и диференцирана оценка на предложенията. Тя ще започне с ясни и — доколкото е практически изпълнимо — количествено определени очаквани дългосрочни въздействия, средносрочни резултати и краткосрочни крайни продукти в подкрепа на приоритетите на политиката на ЕС, ЦУР на ООН и изпълнението на Парижкото споразумение.

Въз основа на резултатите от междинната оценка и като се имат предвид обхватът и насоката на работните програми по „Хоризонт 2020“ за периода 2018 — 2020 г., в следващата програма мисиите в областта на НИИ (научни, технологични, социални и т.н.) следва да оказват по-голямо въздействие, да достигат до повече хора и да насърчават системния подход. Те следва да спомагат за постигане на целите на политиките на ЕС, да грабват въображението на гражданите (като привличат хората към ценностите, превръщайки ги в част от процеса и носейки им гордост, че са европейци), да изградят връзки между дисциплините и отраслите и да надхвърлят границите на нещата, възможни днес.

3.5. Засилване на полезните взаимодействия с други програми за финансиране и политики на ЕС

Вече съществуват полезни взаимодействия между „Хоризонт 2020“ и други програми на ЕС, като Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), Европейския фонд за стратегически инвестиции (ЕФСИ), инструментите в областта на външните отношения, Механизма за свързване на Европа и общата селскостопанска политика. Въпреки това те следва да бъдат дозатвърдени и да станат по-ефикасни и ефективни²⁶. По-конкретно, на базата на взаимодействията с ЕСИФ и стратегиите за интелигентна специализация²⁷, базата в областта на НИИ, изградена през последното десетилетие в регионите с по-ниски показатели, може да бъде по-добре използвана за проекти, подкрепяни по линия на рамковата

²⁶ Това подкрепя в препоръката си „Да се хармонизират научноизследователските и иновационните инструменти“ и експертната група на високо равнище, извършила последващата оценка на РП 7; COM(2016) 5 final.

²⁷ COM(2017) 376 „Засилване на иновациите в европейските региони: стратегии за стабилен, приобщаващ и устойчив растеж“.

програма, и за засилване на участието в транснационални мрежи и дейности в сферата на НИИ.

В становището на Европейския парламент се отдава голямо значение на полезните взаимодействия между програмите на ЕС за финансиране, за които ЕП смята, че са от решаващо значение, за да бъдат инвестициите по-ефективни, като се използват по-специално стратегиите за интелигентна специализация. Парламентът призовава за задълбочаване на взаимодействията между бъдещата рамкова програма и другите фондове на ЕС, предназначени за подпомагане на НИИ. В становището на ERAC се посочва, че полезните взаимодействия между ЕСИФ и рамковата програма следва да бъдат развити на системно равнище още на етапа на програмиране. В заключенията на Съвета също се призовава за полезни взаимодействия, съгласуваност, съвместимост и взаимно допълване.

Групата на високо равнище „Лами“ препоръчва проектите за бъдещите програми за финансиране да се изготвят с отличаваща се с взаимна допълняемост, взаимно усилване и оперативна съвместимост логика на намесите с цел да се оказва подкрепа за изграждане на база в регионите, намиращи се на етап догонващо развитие в областта на иновациите (препоръка № 6: „Рационализиране на финансирането в ЕС и постигане на полезно взаимодействие със структурните фондове“).

Комисията ще използва опита, придобит при съвместното изпълнение на сегашното поколение програми за финансиране (напр. въвеждането на знак за високи постижения²⁸), и ще съсредоточи усилията си върху засилването на полезните взаимодействия от етапа на проектиране на програмата, за да гарантира, че наборът от инструменти и програми обхваща цялата верига на иновации. Това ще се осъществи чрез по-тясно съгласуване на приоритетите, осигуряване на повече гъвкавост на схемите за съфинансиране с цел обединяване на ресурсите на равнището на ЕС и подобряване на съвместимостта на правилата (например осигуряване на възможност за автоматично кандидатстване за знака за високи постижения). По бъдещата програма ще продължи също така оказването на подкрепа за процеса на определяне на политиките.

3.6. Укрепване на международното сътрудничество

Международното сътрудничество в областта на НИИ е от съществено значение за гарантиране на достъп до дарби, знания, ноу-хау, съоръжения и пазари по целия свят, за ефективно преодоляване на глобалните предизвикателства и за изпълнение на задълженията в глобален план. И макар че програмата „Хоризонт 2020“ достига до широки международни кръгове и е отворена за света, участието на трети държави е намаляло спрямо това в РП 7. Поради тази причина международното сътрудничество трябва да стане още по-интензивно, за да се повишават непрестанно високите постижения на Европа в областта на НИИ и нейната конкурентоспособност и да се преодоляват глобалните обществени предизвикателства.

Европейският парламент призовава за засилване на международното сътрудничество в областта на НИИ, в т.ч. с асоциираните партньори и с държавите с бързо развиваща се икономика, по възможно най-бърз начин и чрез конкретни

²⁸ <https://ec.europa.eu/research/soe>

действия. Освен това Парламентът подчертава ползата от дипломацията в областта на науката. Заключениета на Съвета потвърждават отново значението на реципрочността.

Подобни виждания изтъква и Групата на високо равнище „Лами“ (препоръка № 10: „Превръщане на международното сътрудничество в НИИ в запазена марка на НИИ в ЕС“). Групата препоръчва да се стимулират още повече дейностите по международно сътрудничество, програмата да се отвори за асоцииране на най-добрите и да се подкрепя участието на всички въз основа на реципрочно съфинансиране в държавите партньорки.

Комисията потвърждава колко е важно да се укрепва международното сътрудничество в областта на НИИ. Стременията в заключителната работна програма по „Хоризонт 2020“ са именно такива. Следва да се обмислят критерии и правила за асоцииране на трети държави въз основа на високи постижения в областта на НИИ. При оценката на въздействието на бъдещата програма може да се обмислят различни начини за стимулиране на международното сътрудничество, за да се гарантира, че научните изследователи в ЕС работят с най-добрите и най-подходящите партньори в областта на НИИ по целия свят.

3.7. Повишаване на отвореността

Необходимо е да се използва като основа големият напредък, постигнат по отношение на даването на свободен достъп за по-широката научна общност и общественост до научните публикации и данни, създадени в рамките на „Хоризонт 2020“. До момента обаче под 70 % от публикациите, плод на проекти по „Хоризонт 2020“, са налични за свободен достъп и няма ясни признаци, че нещата ще се подобрят.

В своето становище Европейският парламент се изказва в полза на общия принцип за свободен достъп, а ERAC възприема политиката на „Хоризонт 2020“ за 100-процентов свободен достъп като ясна мярка в полза на разпространението на знания. Важно е да се отбележи, че в заключенията на Съвета „Преходът към система на отворената наука“²⁹ се дават ценни насоки за бъдещето, а в заключенията относно междинната оценка на „Хоризонт 2020“ се изтъква ролята на отворената наука за стимулиране на въздействието и прозрачността.

Насърчаването на отворената наука (и по-специално на отворения достъп) се споменава в целия доклад на Групата на високо равнище „Лами“ като основен водещ принцип, който следва да бъде възнаграждаван (препоръка № 3: „Образование за бъдещето и инвестиране в хората, носители на промяната“).

Комисията ще продължи да развива своите политики в подкрепа на програмата за отворена наука³⁰. Въз основа на опита от изпълнението на „Хоризонт 2020“ всички публикации следва да бъдат свободно достъпни и всички данни откриваеми, достъпни, оперативно съвместими и повторно използваеми (принцип, известен като „FAIR“). Комисията ще проучи възможностите следващата рамкова програма да възприеме изцяло отворената наука като начин да се повишат високите научни постижения, да се извлекат ползи от участието на гражданите, да се постигне по-

²⁹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/bg/pdf>

³⁰ <https://ec.europa.eu/research/openscience/>

добра възпроизводимост на резултатите и да се повиши повторното използване на научноизследователските данни.

3.8. Рационализиране на финансирането

Ключова област за подобрения е рационализирането на финансирането по линия на „Хоризонт 2020“. Това се отнася по-специално за средата на инструментите и инициативите в областта на партньорствата³¹. Заинтересованите страни посочват, че многото инструменти и инициативи, с произтичащата от това сложност, са трудни за разбиране и в резултат на това може да се стигне до припокриване. Реформирането на сегашната среда в сферата на партньорствата следва да позволи използването на техния пълен потенциал за постигането на амбициозни цели на политиката.

В оценката за ЕИТ се установява необходимостта да се развият още повече полезните взаимодействия с други инициативи на ЕС от етапа на програмиране. Налице са възможности за рационализиране на съответните резултати, които ЕИТ и ОЗИ се очаква да постигнат, при ясни и измерими цели; ролята на ОЗИ в научноизследователската и иновационна среда в ЕС също трябва да бъде по-добре определена. Оценката на партньорствата по член 185 води до констатацията, че сътрудничеството в рамките на публичния сектор (ППС) е вече претоварено и че твърде много сходни инициативи функционират при недостатъчна съгласуваност както между самите ППС, така и между ППС и „Хоризонт 2020“. Оценката на партньорствата по член 187 сочи, че дейностите на публично-частните партньорства (ПЧП) трябва да бъдат съгласувани в по-тясна степен с политиките на ЕС и с националните и регионалните политики, и дава основание за призива за преразглеждане на ключовите показатели за изпълнението. При прегледа на договорните ПЧП бяха установени предизвикателства по отношение на съгласуваността между ПЧП и необходимостта от развиване на полезни взаимодействия с инициативи като ОЗИ.

ERAC счита, че е особено належащо да се рационализират схемите за финансиране, като същевременно смята, че ППС са от съществено значение за по-координирано изпълнение на националните НИИ и тези в ЕС. В заключенията на Съвета по конкурентоспособност също се изтъква, че настоящата среда за НИИ е станала твърде сложна и че всички инициативи за партньорства следва да имат стратегия за спиране на финансирането по рамковата програма. Европейският парламент се застъпва за намаление на сложността на средата за финансиране в ЕС.

Групата на високо равнище „Лами“ също поставя рационализирането като приоритет (препоръка № 6: „Рационализиране на финансирането в ЕС“) за самата рамкова програма и извън нея. Групата констатира, че разнообразието от схеми за финансиране в областта на НИИ носи риск от размиване на високите постижения, като се покровителства „съревнованието между посветените“. Тя препоръчва да се

³¹ Освен водещите инициативи в областта на бъдещите и нововъзникващите технологии и ОЗИ по „Хоризонт 2020“ се поддържат и две обширни категории партньорства: едните — инициативите по член 187, или публично-частните партньорства (ПЧП) и договорните ПЧП, — включват основно промишлеността; другите — инициативите по член 185, или партньорствата в рамките на публичния сектор (ППС), съфинансирането по линия на ERA-NET, съфинансирането по линия на Европейската съвместна програма и инициативите за съвместно планиране, — включват основно държавите членки.

премахнат една трета от схемите за финансиране, инструментите и акронимите в областта на НИИ. По-конкретно по отношение на партньорствата Групата препоръчва да се ограничи съфинансирането от ЕС до партньорствата, които очевидно допринасят за изпълнение на мисиите на ЕС, като се установи опростен и гъвкав механизъм за съфинансиране (препоръка № 9: „По-добро съгласуване между инвестициите в НИИ на равнище ЕС и на национално равнище“). Накрая, Групата препоръчва, с цел да се преодоляват глобалните предизвикателства, ОЗИ да бъдат разгърнати по по-последователен начин, като бъдат пряко включени в програмата на ЕС за НИИ след 2020 г. (препоръка № 3: „Образование за бъдещето и инвестиране в хората — носители на промяната“)³².

Комисията приветства тези оценки. В краткосрочен план тя ще се стреми към подобряване на изпълнението в рамките на текущия жизнен цикъл посредством годишните работни планове и работните програми съобразно с препоръките в съответните оценки. В по-дългосрочен план Комисията ще обмисли как да се рационализират различните инструменти и схеми за финансиране на ЕС в областта на НИИ в полза на бенефициерите, без да се застраши постигането на целите на политиката ѝ. Един бъдещ ЕСИ може да се окаже възможност за опростяване на схемите за подпомагане на иновациите. Евентуални мисии в областта на НИИ може да бъдат използвани с цел структуриране на ОЗИ, така че целите им да бъдат по-ясни, дейността им по разгласяване да бъде по-успешна и да оказват по-голямо въздействие.

Комисията възнамерява също така с оценката на въздействието на бъдещата програма да потърси начини за рационализиране на партньорствата (в т.ч. ОЗИ и водещите инициативи в областта на бъдещите и нововъзникващите технологии), да повиши тяхната отвореност и прозрачност и да ги свърже с бъдещите мисии и стратегически приоритети на ЕС в областта на НИИ. Като част от един стратегически процес тя ще разгледа например взаимната допълняемост на способностите, значението за политическите приоритети, договорени между ЕС, държавите членки, предприятията и други заинтересовани страни, гъвкавостта, стратегиите за спиране на финансирането, включени още от началото, и постигането на въздействие, което не може да бъде осъществено единствено чрез рамковата програма.

4. ПЕРСПЕКТИВИ

До момента „Хоризонт 2020“ е показателен пример за успех в ЕС с безспорна добавена стойност от Съюза. Въз основа на положителните констатации от междинната оценка, отзивите от заинтересованите страни и призива на Групата на високо равнище „Лами“ за „еволуция, а не революция“, вместо основна реорганизация на рамковата програма са необходими по-нататъшно усъвършенстване и допълнителна оптимизация.

Комисията приветства препоръките на Групата на високо равнище „Лами“. При изготвянето на следващата рамкова програма тя ще ги вземе предвид в съответните

³² В доклада на Групата на високо равнище относно ЕИТ бе установена ясна нужда от укрепване на ролята на централното управление на ЕИТ като доставчик на споделени услуги и експертни знания и опит в полза на ОЗИ. (https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/eit-hlg-final-report_en.pdf)

случаи, за да определи ново равнище на целите за постигане на водещи позиции в глобален план в областта на науката и иновациите.